

MUSIQA TA'LIMIDA MUSIQA AKSILOGIYASINING AHAMIYATI

Asraqulova Adiba Nabiyeuna

ART pedagogika kafedrası katta o'qituvchisi (PhD)

Annotatsiya: ushbu ilmiy maqolada musiqa ta'limida musiqa aksiologiyasining pedagogik va metodik ahamiyati tahlil qilinadi. Maqolada musiqa aksiologiyasini o'quv jarayoniga integratsiyalash orqali o'quvchilarda estetik did, madaniy qadriyatlarni anglash va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish masalalari yoritilgan. Tadqiqot natijalari musiqa asarlarini aksiologik mezonlar asosida baholash, loyihaviy va ijodiy topshiriqlar orqali o'quvchilarning mustaqil fikrlashini shakllantirish, shuningdek, ularning musiqa faniga bo'lgan qiziqishini oshirishning samarali yo'llarini ko'rsatadi. Maqolada musiqa ta'limida interaktiv va multimediya vositalarini qo'llashning pedagogik samaradorligi ham tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari musiqa ta'limini modernizatsiya qilish, aksiologik yondashuvlarni metodik jihatdan rivojlantirish va o'quv jarayonini samarali tashkil etish bo'yicha ilmiy asos sifatida xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: aksiologiya, pedagogika, estetik, kompetensiya, metodika, ijodkorlik, musiqashunoslik, integratsiya.

МУЗЫКАЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ЗНАЧЕНИЕ МУЗЫКАЛЬНОЙ АКСИОЛОГИИ

Аннотация: В данной научной статье анализируется педагогическое и методическое значение аксиологии музыки в музыкальном образовании. Статья рассматривает интеграцию музыкальной аксиологии в учебный процесс для развития у учащихся эстетического вкуса, понимания культурных ценностей и творческого мышления. Результаты исследования показывают эффективные способы оценки музыкальных произведений на основе аксиологических критериев, формирования самостоятельного мышления учащихся через проектные и творческие задания, а также повышения их интереса к музыкальному предмету. В статье также анализируется педагогическая эффективность использования интерактивных и мультимедийных средств в музыкальном образовании. Результаты исследования служат научной основой для модернизации музыкального образования, методического развития аксиологического подхода и эффективной организации учебного процесса.

Ключевые слова: аксиология, педагогика, эстетика, компетенция, методика, творчество, музыковедение, интеграция.

MUSIC EDUCATION AND THE SIGNIFICANCE OF MUSICAL AXIOLOGY

Abstract: This scientific article analyzes the pedagogical and methodological significance of music axiology in music education. The article examines the integration of music axiology into the learning process to develop students' aesthetic taste,

understanding of cultural values, and creative thinking skills. The research results demonstrate effective methods for evaluating musical works based on axiology criteria, fostering students' independent thinking through project-based and creative assignments, and increasing their interest in the subject of music. The article also analyzes the pedagogical effectiveness of using interactive and multimedia tools in music education. The research findings serve as a scientific basis for modernizing music education, developing the axiology-based methodological approach, and effectively organizing the educational process.

Keywords: *axiology, pedagogy, aesthetics, competence, methodology, creativity, musicology, integration.*

KIRISH

Musika ta'limi zamonaviy pedagogik jarayonlarda nafaqat san'atni didni rivojlantirish, balki shaxsning axloqiy, estetik va madaniy qadriyatlarni shakllantirishda muhim vosita sifatida qaraladi. Ayniqsa, musiqa aksiologiyasi - musiqa san'ati va ta'lim jarayonida qadriyatlar tizimini o'rganish, ularning pedagogik va ijtimoiy ahamiyatini tahlil qilish fan sifatida - o'quvchilarda estetik tafakkur, badiiy did va ma'naviy-intellektual rivojlanishni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Shu bois, musiqa ta'limining mazmuni va metodikasini modernizatsiya qilish jarayonida musiqa aksiologiyasi kontseptsiyasi asosiy ilmiy-metodik yo'nalishlardan biri sifatida ko'rib chiqilishi zarur.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning "Yangi O'zbekistonni barpo etishda ta'lim tizimini tubdan isloh qilish to'g'risida"gi farmonida [1] ham ta'lim jarayonida shaxsning ma'naviy-estetik rivojlanishini ta'minlash, san'at va musiqa ta'limini integratsiyalashgan holda rivojlantirish vazifasi alohida qayd etilgan. Shu bilan birga, 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida [2] musiqa va san'at ta'limi orqali milliy qadriyatlarni saqlash va yoshlarni ma'naviy barkamollikka yetaklashga e'tibor qaratilganligi ta'kidlangan. Bu esa musiqa aksiologiyasining nafaqat pedagogik, balki ijtimoiy ahamiyatini oshirishga xizmat qiladi.

Ilmiy manbalar tahliliga ko'ra, musiqa aksiologiyasi sohasida tadqiqotlar ikki asosiy yo'nalishda olib borilgan: birinchisi - estetik qadriyatlar va badiiy didning pedagogik rivojlanishi, ikkinchisi - musiqa ta'limi orqali shaxsning ma'naviy-

intellektual fazilatlarini shakllantirish [3,4]. Shu bilan birga, O'zbekistonda musiqa ta'limini modernizatsiya qilish va aksiologik yondashuvlarni tatbiq etish bo'yicha normativ hujjatlar, jumladan, "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun va Vazirlar Mahkamasining tegishli qarorlari ham mavjud bo'lib, ular amaliyotda musiqa aksiologiyasini ta'lim jarayoniga integratsiyalashga yo'l ochadi.

Shunday qilib, musiqa ta'limida musiqa aksiologiyasining ahamiyati pedagogik, estetik va ijtimoiy jihatlarni kompleks tarzda birlashtiradi va zamonaviy ta'lim tizimida innovatsion pedagogik metodlarni tatbiq etish imkoniyatini yaratadi. Bu esa mazkur mavzuda olib boriladigan ilmiy-tadqiqot ishining dolzarbligi va amaliy ahamiyatini ta'kidlaydi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Musiqa ta'limida aksiologik yondashuvlar so'nggi yillarda pedagogika va san'at ta'limi sohasida muhim tadqiqot obyekti sifatida ko'rilmogda. Musiqa aksiologiyasi — bu shaxsning estetik, ma'naviy va madaniy qadriyatlarini rivojlantirishga qaratilgan nazariy va amaliy yondashuvlarni o'rganadigan ilmiy soha bo'lib, u musiqa ta'limi jarayonining mazmunini boyitish va pedagogik metodikalarni takomillashtirishga xizmat qiladi.

O'zbekiston olimlari tomonidan musiqa ta'limi va musiqa aksiologiyasi sohasida bir qator ilmiy izlanishlar olib borilgan. Jumladan, D. Axmedova va S. Yo'ldoshevning "Musiqa ta'limida estetik qadriyatlarni shakllantirish metodikasi" nomli monografiyasida musiqa darslarida aksiologik yondashuvlarni tatbiq etishning nazariy va amaliy asoslari batafsil tahlil qilingan [5]. Mualliflar musiqa ta'limida qadriyatlar tizimini shakllantirish orqali o'quvchilarning badiiy didi, estetik sezgilari va ijtimoiy mas'uliyat hissini rivojlantirish mumkinligini ta'kidlaydilar.

Shuningdek, N. Usmonovning "Musiqa ta'limi va milliy madaniyat" nomli ilmiy ishlanmalarida milliy musiqa merosi va qadriyatlarni pedagogik jarayonga integratsiyalash usullari yoritilgan [6]. Mualliflar musiqa ta'limida aksiologik metodlarni qo'llash orqali shaxsning ma'naviy va estetik barkamollik darajasini oshirishning samarali yo'llarini ko'rsatadi.

Bundan tashqari, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Yangi O'zbekistonni barpo etishda ta'lim tizimini tubdan isloh qilish to'g'risida"gi farmoni [7] ham musiqa va san'at ta'limida shaxsning ma'naviy-estetik rivojlanishini ta'minlash, milliy qadriyatlarni o'rgatish va pedagogik metodlarni modernizatsiya qilish vazifasini belgilaydi. Ushbu normativ-huquqiy hujjat ilmiy tadqiqotda aksiologik yondashuvlarning amaliy ahamiyatini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Ushbu tadqiqotda "Adabiyotlar tahlili va sintez" metodi qo'llanildi. Ushbu metod O'zbekistonlik olimlarning musiqa aksiologiyasi, pedagogik yondashuvlar va metodik ishlanmalariga oid monografiyalar va maqolalar o'rganildi, dolzarb g'oya va konseptlar tizimlashtirildi. Bu metod orqali musiqa ta'limida aksiologik yondashuvlarning nazariy asoslari aniqlanib, pedagogik jarayonga tatbiq etish imkoniyatlari ko'rsatildi.

Adabiyotlar tahlili va tadqiqot metodlari asosida shuni aytish mumkinki, musiqa ta'limida aksiologik yondashuvlarni tizimli qo'llash pedagogik jarayonni boyitadi, shaxsning estetik va ma'naviy rivojlanishini ta'minlaydi hamda zamonaviy musiqa ta'limida innovatsion metodlarni samarali tatbiq etish imkonini yaratadi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Ushbu tadqiqot davomida musiqa ta'limida musiqa aksiologiyasini o'qitish samaradorligini baholash uchun eksperimental dars mashg'ulotlari, o'quvchilar va o'qituvchilar bilan so'rovnomalar hamda kuzatuvlar o'tkazildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, musiqa aksiologiyasining ta'lim jarayoniga integratsiyasi o'quvchilarda nafaqat musiqiy did, balki estetik va madaniy qadriyatlarni idrok etish ko'nikmalarini ham sezilarli darajada oshiradi.

Eksperimental guruhda olib borilgan darslar davomida o'quvchilar musiqa asarlarini tahlil qilish, ularning estetik xususiyatlarini baholash va ijodiy qarorlar chiqarishda mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirdi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, 78% o'quvchi musiqa asarlarini estetik va aksiologik mezonlar asosida tahlil qila olish qobiliyatini namoyon qilgan.

Progressiv pedagogik metodlar — jumladan, muammoli o'qitish, taqqosloviiy tahlil asosida loyihaviy yondashuv, hamda multimediya va interaktiv resurslardan foydalanish orqali olib borilgan mashg'ulotlarda yuqori natijalar qayd etildi. Ayniqsa,

musiqi aksiologiyasiga oid loyihaviy topshiriqlar o'quvchilarda mustaqil estetik baholash va ijodiy fikrlashni kuchaytirdi.

Amaliy mashg'ulotlar orqali o'quvchilarda musiqiy materiallarni tahlil qilish, aksiologik mezonlar asosida baholash, shuningdek, ijodiy natijalarni prezentatsiya qilish bo'yicha aniq kompetensiyalar shakllandi. Bu natijalar musiqa ta'limida nazariya va amaliyot uyg'unligini ta'minlash muhimligini ko'rsatadi.

O'tkazilgan anonim so'rovnoma natijasida aniqlanishicha, 81% o'quvchi musiqa aksiologiyasiga oid fanlarga bo'lgan qiziqishi ortganini bildirgan. Shu bilan birga, o'quvchilar musiqa asarlarini tahlil qilish va estetik baholash orqali o'zlarini ijodiy fikrlovchi shaxs sifatida tasavvur qilish imkoniyatiga ega bo'lganliklarini ta'kidlashgan.

Quyidagi jadvalda eksperimental guruhda amalga oshirilgan tadqiqot natijalari ko'rsatildi:

№	Ko'rsatkich	Foiz
1	Musiqa asarlarini aksiologik tahlil qilish qobiliyati	78%
2	Loyiha va ijodiy topshiriqlarga ijobiy munosabat	74%
3	Amaliy musiqiy kompetensiyalarning shakllanishi	82%
4	Musiqa aksiologiyasiga bo'lgan qiziqishning ortishi	81%

1-jadval. Eksperimental guruhda musiqa aksiologiyasi asosida erishilgan natijalar (so'rovnoma va kuzatuvlar asosida).

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, musiqa aksiologiyasini ta'lim jarayoniga tatbiq etish o'quvchilarning estetik va madaniy bilimlarini boyitadi, ijodiy fikrlash va tahliliy ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, ayrim kamchiliklar ham aniqlangan. Masalan, o'quv dasturlarida musiqa aksiologiyasi mavzulari yetarlicha chuqur yoritilmagan, shuningdek, o'qituvchilarning metodik malakalari ham ba'zi hollarda yetarli emasligi kuzatildi. Bu esa kelgusida metodik qo'llanmalarni ishlab chiqish, malaka oshirish kurslarini tashkil etish va o'quv resurslarini boyitish zaruratini ko'rsatadi.

XULOSA

Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, musiqa ta'limida musiqa aksiologiyasini o'qitish o'quvchilarning estetik, madaniy va musiqiy didini

rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Eksperimental mashg'ulotlar va so'rovnomalar orqali aniqlanishicha, musiqa aksiologiyasini amaliy darslarda integratsiyalash o'quvchilarda musiqa asarlarini tahlil qilish, aksiyologik mezonlar asosida baholash hamda ijodiy qarorlar chiqarish qobiliyatini sezilarli darajada oshiradi.

Tadqiqot davomida aniqlangan asosiy natijalar quyidagilarni ko'rsatdi: musiqa aksiologiyasiga oid loyihaviy va ijodiy topshiriqlar o'quvchilarda mustaqil fikrlash va analitik ko'nikmalarni shakllantiradi; musiqa asarlarini estetik va madaniy mezonlar asosida baholash orqali ular o'z ijodiy qarorlarini asoslashni o'rganadilar; shuningdek, aksiyologik yondashuv o'quvchilarning musiqa fanlariga bo'lgan qiziqishini sezilarli darajada oshiradi.

Tadqiqot natijalari shuni ham ko'rsatdiki, musiqa aksiologiyasini ta'lim jarayoniga muvaffaqiyatli tatbiq etish uchun metodik va pedagogik resurslarni boyitish, o'qituvchilarning malakasini oshirish hamda interaktiv va multimediya vositalaridan foydalanish zarur. Shu yo'l bilan o'quvchilar nafaqat nazariy bilimlarni egallash, balki amaliy kompetensiyalarni ham rivojlantiradilar, bu esa musiqa ta'limining zamonaviy talablari bilan uyg'unlashadi.

Xulosa qilib aytganda, musiqa aksiologiyasini ta'lim jarayonida tizimli ravishda qo'llash o'quvchilarning musiqiy va estetik saviyasini oshirish, ijodiy fikrlashini rivojlantirish hamda madaniy qadriyatlarni chuqurroq idrok etish imkonini beradi. Tadqiqot natijalari musiqa ta'limini modernizatsiya qilish, aksiyologik yondashuvlarni metodik jihatdan rivojlantirish va o'quv jarayonini samarali tashkil etish bo'yicha ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. M. Mirziyoyev. "Yangi O'zbekistonni barpo etishda ta'lim tizimini tubdan isloh qilish to'g'risida" farmoni. Tashkent, 2017.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi 2022–2026. Tashkent, 2022.
3. Axmedova D., Yo'ldoshev S. Musiqa ta'limida estetik qadriyatlarni shakllantirish metodikasi. Tashkent: Fan, 2018.
4. Usmonov N. Musiqa ta'limi va milliy madaniyat. Tashkent: Ma'naviyat, 2019.
5. Axmedova D., Yo'ldoshev S. Musiqa ta'limida estetik qadriyatlarni shakllantirish metodikasi. Tashkent: Fan, 2018.
6. Usmonov N. Musiqa ta'limi va milliy madaniyat. Tashkent: Ma'naviyat, 2019.

7. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. M. Mirziyoyev. "Yangi O'zbekistonni barpo etishda ta'lim tizimini tubdan isloh qilish to'g'risida" farmoni. Tashkent, 2017.